

OBIECTE DIN CUPRU ȘI BRONZ AFLATE ÎN COLECȚIILE MUZEELOR DIN JUDEȚUL HARGHITA*

În colecțiile muzeelor din Miercurea Ciuc, Gheorgheni, Odorheiu Secuiesc și Cristuru Secuiesc¹ se află un număr însemnat de piese din cupru și bronz. Ele provin fie din județ, fie din colecțiile muzeelor din Brașov, Sfântu Gheorghe sau Târgu Mureș. Din cele care au fost inițial în proprietatea acestor muzee, precum și din cele care au aparținut diferiților colecționari particulari, nu au putut fi localizate decât câteva exemplare.

Numărul mare al obiectelor de cupru și bronz descoperite pe teritoriul județului Harghita, fie întâmplător, fie prin cercetările arheologice este legat, fără îndoială, de cel al așezărilor contemporane. Pentru epoca cuprului se cunosc peste 20 de așezări² (Păuleni-Ciuc³, Bancu⁴, Ciucsângeorgiu⁵, Mugeni⁶, Odorheiu Secuiesc⁷ etc.), aparținând culturii Cucuteni-Ariușd. Așezările din epoca bronzului aparțin culturilor Schneckenberg, Monteoru, Jigodin, Wietenberg și Noua, fiind prezente în peste 70 de puncte⁸ (Păuleni-Ciuc, Leličen⁹, Jigodin¹⁰, Merești¹¹, Fili-ași¹², Porumbelii Mici¹³, Sântimbru¹⁴, Mugeni¹⁵ etc.). În ceea ce privește prima vârstă a fierului aceasta este reprezentată printr-un număr mare de așezări deschise și fortificate (Tușnad Băi¹⁶ și Satu Mare¹⁷), cu un bogat material arheologic aparținând perioadei hallstattiene A și B.

Din analizele efectuate pe aproape toate piesele de cupru, rezultă că acestea au fost făurite, în bună parte, din cuprul local de la Bălan¹⁸. În ceea ce privește piesele de bronz, credem că, pe lângă cele ajunse aici prin schimburi comerciale, unele au fost produse tot pe plan local, dovadă fiind tiparele descoperite¹⁹.

Ca urmare a legăturilor permanente existente între estul Transilvaniei și teritoriile de peste munți, depozitele de bronzuri descoperite aici "prin caracteris-

* Lucrarea a fost prezentată într-o primă formă la cel de-al XIII-lea Simpozion de Tracologie, Satu Mare, 1990; V. Soiom, *Symposia Thracologica* 8, Satu Mare, 1990, p. 138.

¹ Mulțumim și pe această cale, colegilor Zepeczaner Eugen, directorul Muzeului din Odorheiu Secuiesc și Fülöp Lajos, directorul Muzeului din Cristuru Secuiesc, pentru amabilitatea cu care ne-au pus la dispoziție piesele cerute. Mulțumim, de asemenea, cu deosebită recunoștință, domnului Mircea Rusu, care ne-a sprijinit și sfătuit pe tot parcursul realizării acestei lucrări.

² V. Soiom, *Ateneu*, IX, Bacău, 1987, p. 3; M. Cotfas, *Symposia Thracologica*, 5, Miercurea Ciuc, 1987, p. 55.

³ Z. Székely, *Materiale*, IX, 1970, p. 297.

⁴ P. János, D. Kovács, *Marisia*, II, 1967, p. 44.

⁵ Z. Székely, *Materiale*, V, 1959, p. 243.

⁶ G. Ferenczi, I. Ferenczi, *ActaMN*, XII, 1975, p. 45—68.

⁷ Idem, *Crisia*, I, 1972, p. 60.

⁸ V. Soiom, *Ateneu*, IX, 1987, p. 3.

⁹ P. Roman și colab., *SCIV*, XXIV, 4, 1973, p. 559; idem, *Dacia*, N.S., XXII, 1978, p. 356; Z. Székely, *Materiale*, V, p. 238.

¹⁰ Z. Székely, *Aluta*, 1973, p. 125; P. Roman și colab., *SCIV*, XXIV, 4, 1973, p. 559.

¹¹ G. Ferenczi, I. Ferenczi, *ActaMN*, XV, 1978, p. 85.

¹² Z. Székely, *Materiale*, IX, 1970, p. 311.

¹³ Z. Székely, *Aluta*, XVI, 1984, p. 17; K. Horedt, *Materiale*, VIII, 1962, p. 25.

¹⁴ P. János, D. Kovács, *op.cit.*, p. 49.

¹⁵ G. Ferenczi, I. Ferenczi, *ActaMN*, XII, 1975, p. 45.

¹⁶ K. Horedt, *ProblMuz*, V, Cluj, 1960, p. 182.

¹⁷ St. Ferenczi, G. Ferenczi, *Marisia*, II, 1967, p. 54.

¹⁸ C. Begliu, Gh. Lazarovici, *ActaMP*, XV, 1992, p. 97—128; D. Popa, Gh. Lazarovici, A. Olaru, *ActaMN*, ms.

¹⁹ P. Roman și colab., *op.cit.*, p. 559.

ticile inventarului lor, prezintă legături atât cu depozitele din centrul Transilvaniei, cât și cu cele de la est și sud de Carpați”²⁰.

Întrucât, o bună parte din piesele aflate în colecțiile muzeelor mai sus menționate, sunt deja publicate, vom prezenta un catalog cronologic al descoperirilor, insistând asupra celor inedite sau aducând completări, acolo unde este cazul.

I. Eneolitic

1. Topor plat (pl. 1/4).

*Merești*²¹, punct necunoscut. L = 119 mm, l = 17 mm, G = 95 g. Foarte bună, cu patina verde închisă. Taișul este ascuțit și mai lat decât restul corpului Tipul Sălcița. Muz. Cristuru Secuiesc, nr. inv. 0329. Al. Vulpe, *PBF Prähistorische Bronzefunde*, Herausgegeben von Herman Müller-Karpe, Frankfurt a. M.), IX, 5, 1975, p. 61, pl. 34/310.

2. Topor-târânăcop (pl. 1/5).

Mugenii, terasa "Pagyvan", așezarea Cucuteni-Ariuşd. L = 195 mm, l taiș = 41 mm, d = 36 x 32 mm, G = 980 g. Foarte bună, culoarea este arămie, patina a fost îndepărtată prin curățare. Piesa are corpul arcuit în sens longitudinal cu brațele în cruce, cu un taiș și cu ceafa alungită. Tipul Ariuşd. Cucuteni B. Muz. Odorheiu Secuiesc, nr. inv. II. 7482. Șt. Ferenczi, G. Ferenczi, *ActaMN*, XII, 1975, p. 58, pl. 2/10; Al. Vulpe, *op. cit.*, p. 33, pl. 11/81.

3. Topor-târânăcop (pl. 1/7).

Bancu, comuna Ciucsângeorgiu, punct necunoscut. L = 165 mm, d. găurii de înmănușare = 35 x 35 mm, G = 750 g. Bună, cu patina verde deschisă. Este de tip Jászladány, varianta Orșova. Cucuteni B. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 2178. *ErdRep*, p. 58, nr. 54, fig. 61; Al. Vulpe, *op. cit.*, p. 39, pl. 16/122.

4. Topor cu brațele în cruce (pl. 1/6).

Sândominic, fără punct de descoperire. L = 191 mm, G = 590 g. Bună, cu patina verde închisă. Piesa este de tipul Jászladány, varianta Târgu Ocna. Cronologic se încadrează în Cucuteni B. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 2842. Tot aici la nr. inv. 268 se află o copie. Z. Székely, *SCIV*, XVIII, 2, 1967, p. 328 — 329, fig. 2/1 — 1a; Al. Vulpe, *op. cit.*, p. 50, pl. 30/224.

5. Topor cu brațele în cruce (pl. 1/3).

Tomești, comuna Cârța. Nu se cunosc condițiile de descoperire. L = 141 mm, l = 30 mm, D = 15 x 29 mm, G = 535 g. Fragmentară, cu patina verde închisă. Piesa a fost ruptă, probabil în antichitate. Brațul rămas, are formă triunghiulară, neregulată, cu vârful ascuțit. Din informațiile lui János Pál, reiese că toporul a fost refolosit în gospodăria cetățeanului de la care l-a achiziționat. Ca formă, piesa se înscrie în tipul Jászladány, Cucuteni A — B. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 269. Al. Vulpe, *op. cit.*, p. 53, pl. 31/239, autorul localizează greșit piesa la Plăieșii de Sus.

II. Bronz timpuriu și mijlociu

1. Topor (pl. 1/2).

Jimbor, jud. Brașov, punct necunoscut, L = 140 mm, l taiș = 49 mm, l muchie = 38 mm, D = 29 x 32 mm, G = 640 g. Foarte bună, de culoare arămie. Patina i-a fost înlăturată prin curățare. Piesa are gaura de înmănușare transversală, corpul masiv, ceafa rotunjită și face parte dintr-o primă variantă a toporului cu un singur taiș și manșon. Tipologic, se înscrie în cele de tip Dumbrăvioara, strat Glina III — Schneckenberg A, epoca timpurie a bronzului. Se încadrează în grupul Gorodsk — Usatovo. Muz. Odorheiu Secuiesc, nr. inv. 41. *ErdRep*, p. 271, nr. 191, pl. 325; Al. Vulpe, *PBF*, IX, 2, 1970, p. 31, pl. 4/53.

2. Topor (pl. 2/2).

²⁰ M. Petrescu-Dâmbovița, *Depozitele de bronzuri din România*, București, 1977, p. 21.

²¹ Localitățile fiind aproape toate din județul Harghita se va trece județul numai acolo unde este cazul

Șoimușu Mic, comuna Săcel, punct necunoscut. L = 160 mm, l tăis = 62 mm, D = 25 x 25 mm, G = 760 g. Foarte bună, cu patina verde închisă cu nuanțe albastrii. În jurul manșonului (partea dinspre coadă) este ornamentat cu trei nervuri. Se poate încadra în tipul Pățulele, cultura Wietenberg, epoca bronzului mijlociu. Muz. Crișturu Secuiesc, nr. inv. 1707 (2699). Al. Vulpe, *PBF*, IX, 2, 1970, p. 38, pl. 7/99.

3. Topor (pl. 2/1).

Tomеști, comuna Cârța, panta de deal numită "Cărbunar" ("Szénégető"). L = 129 mm, l tăis = 40 mm, D = 22 x 22 mm, G = 390 g. Foarte bună, cu patina verde deschisă cu pete mai închise. Manșonul este ornamentat în jurul găurii de înmănușare cu câte două nervuri bine pronunțate. Pe mijloc, între cele patru nervuri, este o altă nervură în formă de spirală. Piesa se încadrează în tipul Pădureni, Bronz mijlociu. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 269. La nr. inv. 269 b figurează o copie. P. János, D. Kovács, *Marisia*, II, 1967, p. 49, pl. XXVI/171; Al. Vulpe, *PBF*, IX, 2, 1970, p. 45, pl. 56, C5 nr. 129 a.

4. Topor cu disc (pl. 2/3).

Miercurea Ciuc, cartierul Șumuleu, punct necunoscut. L = 170 mm, l tăis = 30 mm, D = 21 x 21 mm, d disc = 50 mm, G = 480 g. Bună, cu patina verde închisă. Toporul este de tip Drajna, Bronz mijlociu. Acest tip este răspândit pe o arie foarte largă, dar se cunosc un număr redus de exemplare. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 2177. Pentru analogii, vezi M. P. Dâmbovița, *Depozitele de bronzuri din România*, București, 1977, pl. 14/1 — Turda; Al. Vulpe, *PBF*, IX, 2, 1970, pl. 23/325 — Tg. Mureș; M. Novotna, *PBF*, IX, 3, 1970, pl. 19/348 — Krasna Hôrka, pl. 19/349 — Vcelince; E. Lakó, *ActaMP*, XI, 1987, p. 77—81, pl. I/1 — Crasna.

III. Bronz târziu — Hallstatt A1

a. Depozite:

1. *Miercurea Ciuc*, cartierul Șuta, descoperire întâmplătoare (pl. 3/1—7). Depozitul este format din patru celuri de tip transilvănean, o seceră cu cârlig, cu vârful rupt, un vârf de lance cu lama lățită la bază și o daltă, cu secțiune rectangulară. Piese s-au păstrat în stare foarte bună. Depozitul se poate încadra în seria celor de tip Uriu — Domănești, Bronz D. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 279 — 281, 2174, 2175, 278, 277. Z. Székely, *SCIV*, XXI, 3, 1970, p. 473 (cu ilustrație); A. Mozsolics, *Bronze und Goldfunde des Karpatenbeckens*, Budapesta, 1973, p. 126; M. Petrescu-Dâmbovița, *op.cit.*, p. 63, pl. 54/1—7.

2. Sâncrăieni, punct necunoscut (pl. 4/1—6).

Depozitul este compus din opt brățări de picior, două întregi și șase fragmentare, patru fragmente de seceri cu limbă la mâner, (trei mânere și uñ vârf). Se păstrează în stare foarte bună. Două mânere de seceri sunt ornamentate cu câte trei nervuri, care la rândul lor, au fie creștături, fie alveole. Se poate încadra în Hallstatt A 1, perioadă din care, pe teritoriul localității Sâncrăieni, se cunosc mai multe puncte cu descoperiri arheologice. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 282—287. M. Petrescu Dâmbovița, *op.cit.*, p. 150, pl. 365/6—15; pentru așezări hallstattiene vezi P. János, D. Kovács, *op.cit.*, p. 48, S. Morintz, *Aluta*, I, 1970, p. 94; C. Preda, *Materiale*, VI, 1959, p. 825.

2a. Seceră cu limbă la mâner (pl. 8/1).

Sâncrăieni (?), punct necunoscut. L = 133 mm. Bună, cu patina verde închisă. Piesa este fragmentară, cu o parte din lamă ruptă. Mânerul este cu limbă, iar lama are, de-a lungul părții ascuțite, o nervură. Fragmentul de seceră se poate încadra în Hallstatt A 1 și este posibil să facă parte din depozitul de la Sâncrăieni. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 273.

3. Delnița, comuna Păuleni-Ciuc, punctul "Csordajáró" (pl. 4/7—9).

Depozitul este format din cinci celuri, în stare bună, ornamentate cu nervuri orizontale și verticale. Piese au fost încadrate în grupa depozitelor de tip

Sângeorgiu de Pădure — Fizeșu Gherlii, Hallstatt B 2. Din același punct, autorul descoperirii, János Pál, a cules și numeroase fragmente ceramice aparținând primei vârste a fierului. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 274—275. Două celturi se află în Muzeul Județean Satu Mare. P. János, D. Kovács, *op.cit.*, p. 47, pl. XIX/99—106; M. Petrescu Dâmbovița, *op.cit.*, p. 141, pl. 345/5—8 (lipsește desenul piesei cu nr. inv. 276 de la Miercurea Ciuc). Piese nr. 7—8 sunt la Satu Mare.

b. Piese izolate

1. Topor cu disc și spin (pl. 5/9).

Loc necunoscut. L = 245 mm, l tăiș = 31 mm, D = 25 x 25 mm, d disc = 60 mm, G = 400 g. Piesa este în stare bună. Manșonul este puțin rupt la capete. Lama este arcuită și are marginile ridicate. Cronologic aparține epocii bronzului târziu, varianta Târgușor. Muz. Odorheiu Secuiesc, nr. inv. 43. Al. Vulpe, *PBF*, IX, 2, 1970, p. 88, pl. 34/481.

2a—d. Seceri cu cârlig (pl. 6/1—4).

Luduș, jud. Mureș, descoperire întâmplătoare 1959 în hotarul (?) localității. Au fost găsite patru seceri, în stare bună, cu patina verde deschisă, aspect prăfos, început de corodare. G = 140 g/bucată. Se pot încadra în Bronz D — Hallstatt A 1. Muz. Cristuru Secuiesc, nr. inv. T. 1254—1257. M. Petrescu Dâmbovița, *op.cit.*, p. 148, pl. 364/6.

3. Seceră cu cârlig (pl. 5/7).

Mujna, punct neprecizat. L = 235 mm, G = 260 g. Piesa este ruptă în două bucăți. Patina i-a fost ștearsă prin curățare. Se poate încadra în Bronz D — Hallstatt A 1. A făcut parte din colecția Liceului catolic. Muz. Odorheiu Secuiesc, nr. inv. 45. J. Hampel, *ArchÉrt*, XVIII, 1898, p. 37; *ErdRep*, p. 269, nr. 182 (fără ilustrație).

4. Seceră cu cârlig (pl. 5/5).

Ciucsângeorgiu, grădina "Potowski", pe malul pârâului Fișag (1964). L = 225 mm, l = 40 mm, G = 180 g. Secera este ruptă în două bucăți și nu are patină. Se poate încadra în Bronz D — Hallstatt A 1. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 2172. P. János, D. Kovács, *op.cit.*, p. 44, pl. XIII, nr. 32—33.

5. Seceră cu cârlig (pl. 5/8).

Sântimbru, com. Sâncrăieni, "Dealul Mic" ("Kis Hegy"), descoperire întâmplătoare. L = 200 mm, G = 170 g. Piesa are vârful rupt, patina verde închisă și o stare de conservare foarte bună. Se poate încadra în perioada de sfârșit a epocii bronzului. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 2181. Pentru analogii, vezi M. Petrescu Dâmbovița, *op.cit.*, pl. 188, pl. 36/6 — Corund.

6. Seceră cu cârlig (pl. 5/4).

Nu se cunoaște locul de descoperire. L = 80 mm, l = 33 mm, G = 40 g. Secera este fragmentară, are doar mânerul și o parte din lamă. Patina este verde deschisă. Foarte posibil să aparțină epocii finale a bronzului. Muz. Cristuru Secuiesc, nr. inv. 0285.

7a—b. Celturi (pl. 5/2—3).

Firtușu, com. Lupeni, dintr-un punct necunoscut. Piese se află într-o stare de conservare relativ bună. Partea dinspre tăiș este ruptă. Patina a fost îndepărtată prin curățare, culoarea este arămie. Cele două celturi sunt de tip transilvănean și fac, probabil, parte dintr-un depozit. Se pot înscrie în seria celor de tip Uriu — Domănești. Muz. Odorheiu Secuiesc, nr. inv. 42, 44. *ErdRep*, p. 93—94, nr. 99; M. Petrescu-Dâmbovița, *op.cit.*, p. 155, pl. 372/9—10; M. Rusu, *Sargetia*, IV, 1969, p. 36, nr. 59.

8. Celt (pl. 6/16).

Satu Mare, punct necunoscut. L = 95 mm, l tăiș = 45 mm, G = 260 g. Piesa are partea superioară ruptă, probabil, din vechime. Culoarea este arămie. După

formă și mărime se poate încadra în Bronz D — Hallstatt A 1. Muz. Odorheiu Secuiesc, nr. inv. II. 7487. G. Ferenczi, I. Ferenczi, *ActaMN*, XV, 1978, p. 90 (fără ilustrație).

9. *Celt* (pl. 8/9).

Băile Homorod, orașul Vlăhița, loc necunoscut. L = 135 mm, l tăiș = 54 mm, D = 27 x 33 mm, adâncime = 80 mm, G = 390 g. Celtul este în stare foarte bună și are culoarea verde-maronie. Se poate înscrie în seria celor de tipul Uriu — Domănești. A fost donat de către cetățeanul Rafain Gábor Muzeului din Miercurea Ciuc, nr. inv. 3494.

10. *Celt* (pl. 5/1).

Șimonești, loc neprecizat. L = 125 mm, l = 40, D = 21 x 30 mm, adâncime = 71 mm, G = 360 g. Starea este foarte bună, culoarea este verde-maronie. Piesa are tortița lipită de corp printr-o membrană fără orificiu. Este de tip transilvănean și se încadrează în epoca târzie a bronzului. Muz. Cristuru Secuiesc, nr. inv. T. 420.

11. *Celt* (pl. 5/6).

Fără loc de descoperire. L = 83 mm, l = 37 mm, D = 22 x 18 mm, adâncime = 43 mm, G = 110 g. Piesa are culoarea verde-maronie și este în stare foarte bună. Se înscrie în cele de tip transilvănean, seria Uriu — Domănești, epoca bronzului final. Muz. Cristuru Secuiesc, nr. inv. 218.

12. *Vârf de lance* (pl. 6/8).

Tulgheș, grădina parohiei ortodoxe. Piesa a fost descoperită în anul 1988 de preotul Vasile Suteu. Din spusele localnicilor, în același loc, au mai fost găsite, cu ani în urmă, și alte obiecte de bronz. Foarte posibil să fi fost un depozit. Vârful de lance are lama corodată și partea de jos a tubului ruptă. L = 180 mm, l = 26 mm, G = 70 g. Se poate încadra în Bronz D — Hallstatt A 1. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 4313.

13. *Vârf de lance* (pl. 6/9)

Merești, punct necunoscut, probabil, Cheile Vârghișului. L = 181 mm, D = 22 x 22 mm, G = 110 g. Piesa este în stare foarte bună. Patina i-a fost ștearsă prin curățare. Se poate încadra în Hallstatt A 1. Muz. Odorheiu Secuiesc, nr. inv. 7488. G. Ferenczi, I. Ferenczi, *ActaMN*, XVI, 1979, p. 415 (fără ilustrație).

14. *Vârf de lance* (pl. 6/10).

Inlăceni, comuna Lupeni, punctul "La spânzurătoare". L = 120 mm, D = 25 x 25 mm, G = 100 g. Starea de conservare este bună, culoarea este verde-maronie. Se încadrează, probabil, la începutul primei vârste a fierului. Muz. Cristuru Secuiesc, nr. inv. 399.

15. *Celt* (pl. 6/11).

Corund, loc necunoscut. L = 127 mm, l tăiș = 53 mm, D = 31 x 22 mm, adâncime = 60 mm, G = 365 g. Starea este relativ bună, patina i-a fost îndepărtată prin curățare. Piesa are tortița ruptă, precum și o parte din tăiș. Ornamentele, sub formă de nervuri, sunt dispuse orizontal sau vertical, în formă triunghiulară. Se poate încadra în Hallstatt A 1. Muz. Odorheiu Secuiesc, nr. inv. 7484. (Nu face parte din depozitul cunoscut de la Corund; vezi M. Petrescu Dâmbovița, *op.cit.*, p.55, pl 36/3—11).

16. *Celt* (pl. 6/12).

Jacodu, comuna Vețca, jud. Mureș, punct necunoscut. L = 121 mm, l = 35 mm, adâncime = 68 mm, D = 26 x 21 mm, G = 209 g. Celtul este în stare bună. Patina este verde deschisă cu aspect prăfos și început de corodare. Tortița este ruptă. Corpul este ornamentat cu nervuri verticale dispuse în formă triunghiulară. Pe baza analogiilor, credem că, piesa se poate încadra în seria celor de tip Cincu — Suseni, Hallstatt A 1. Este posibil să facă parte din depozitul de la Vețca. Muz. Cristuru Secuiesc, nr. inv. 209. Pentru analogii, vezi M. Petrescu Dâm-

bovița, *op.cit.*, p. 244, pl. 148/5—6 — Gușterița II, idem, p. 152, pl. 366/1 — Vețca.

17. *Celt* cu plisc (pl. 8/8).

Sânsimion, loc necunoscut. L = 55 mm, D = 49 x 16 mm, G = 95 g. Piesa a fost ruptă în vechime și are doar partea superioară. Patina este verde închisă. După formă, se poate încadra în Hallstatt A 1 (?). Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 955.

18—18a. *Celturi* (pl. 6/13—14).

Fără loc de descoperire. Nr. 13; L = 80 mm, l tăiș = 38 mm, D = 24 x 19 mm, adâncime = 50 mm, G = 95 g. Nr. 14; L = 65 mm, l tăiș = 36 mm, D = 21 x 18, adâncime = 47 mm, G = 45 g. Piese s-au păstrat în stare bună. Patina este verde-albăstrui cu pete de corodare. Celtul nr. 14 are buza perforată longitudinal, element realizat prin defect de turnare. Cele două celturi par să aparțină aceluiași depozit. Se pot încadra în Hallstatt B. Muz. Cristuru Secuiesc, nr. inv. T. 1706 și T. 1709.

19. *Piese împrumutate*

În jurul anilor 1950 au fost preluate, pentru expoziția Muzeului din Miercurea Ciuc, mai multe piese arheologice de la muzeele din Târgu Mureș și Sfântu Gheorghe. Acestea au fost, mai târziu, înregistrate în colecția de arheologie a Muzeului din Miercurea Ciuc. Printre aceste obiecte se află mai multe piese de bronz a căror proveniență am încercat să o aflăm. Cu toată strădania noastră, nu am reușit să identificăm decât câteva piese, care provin din depozitul de la Suseni (vezi A. Filimon, *Dacia*, I, 1924, p. 343 — 358, ilustrație; M. Petrescu-Dâmbovița, *op.cit.*, p. 107 — 108, pl. 188—192).

a. *Brățară* (pl. 7/6).

Suseni (?). D = 62 mm, G = 35 g. Piesa s-a păstrat în stare foarte bună. Patina este verde închisă. Forma brățării este circulară, secțiunea rotundă și partea exterioră este ornamentată cu linii incizate. Se poate încadra în Hallstatt A 1. Nu am identificat-o printre piesele publicate din depozitul de la Suseni. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 290.

b. *Brățară* (pl. 7/3).

Suseni (?). Piesa este fragmentară. D = 62 mm, l = 12 mm, G = 30 g. Brățara are culoarea verde închisă, este formată dintr-o placă cu secțiunea dreptunghiulară, ornamentată spre exterior cu trei benzi în relief. Se încadrează în Hallstatt A 1. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 299. M. Petrescu-Dâmbovița, *op.cit.*, p. 268, posibil, pl. 191/13.

c. *Brățară* (pl. 7/1).

Fără loc de descoperire. Bună, patina verde închisă. Brățara este formată din trei spirale cu secțiunea rombică. Nu este ornamentată. Se poate încadra la mijlocul primei vârste a fierului. Muz. Gheorgheni, nr. inv. 60. Pentru analogii, vezi M. Petrescu-Dâmbovița, *op.cit.*, p. 315, pl. 283/3 — Saconță.

d. *Fibulă* (pl. 7/5).

Suseni. Bună, patina verde închisă. D = 40 mm, G = 25 g. Fibula este de fapt un fragment, spirala, de la tipul "passenterie". Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 295. M. Petrescu-Dâmbovița, *op.cit.*, p. 268, pl. 191/17.

e. *Cuțit* (pl. 7/7).

Suseni. L = 106 mm, l = 21, G = 20 g. Bun, patina verde închisă. Cuțitul, cu limbă la mâner, are de-a lungul muchiei și a tăișului o linie șanțuită. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 294. M. Petrescu-Dâmbovița, *op.cit.*, p. 267, pl. 189/9.

f. *Vârful de lance* (pl. 7/9).

Suseni (?). L = 162 mm, l = 35 mm, G = 110 g. Bună, cu marginile corodate și vârful rupt. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 2176. M. Petrescu-Dâmbovița, *op.cit.*, p. 267, posibil pl. 190/3.

g. *Celt* (pl. 7/10).

Loc necunoscut. L = 91 mm, l tăiș = 27 mm, D = 22 x 22 mm, adâncime = 50 mm, G = 293 g. Bună, patina verde cu nuanțe albastrii. Tortița celului este lipită de corp printr-o membrană fără orificiu. Sub bordură și în apropierea tăișului are câte un orificiu. Se poate încadra în Hallstatt A 1. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 293.

h. *Celt* (pl. 8/10).

Loc de descoperire necunoscut. L = 113 mm, l tăiș = 40 mm, D = 20 x 14 mm, adâncime = 45 mm, G = 155 g. Piesa are corpul Zvelt, orificiul de la tortiță foarte mic și în apropiere de tăiș se remarcă o perforație. După formă este posibil să facă parte din același loc cu cel precedent. Se poate încadra tot în Hallstatt A 1. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 2201.

i. *Celt* (pl. 7/8).

Fără loc de descoperire. L = 100 mm, G = 150 g. Se încadrează, probabil, în Hallstatt A 1. Muz. Gheorgheni, nr. inv. 102.

j—k. *Două seceri* (pl. 7/11,4).

Fără loc de descoperire. L = 60 mm, 250 mm, G = 160 g, 265 g. Prima este fragmentară, iar a doua este ruptă în două bucăți. Piese fac parte din tipul secerilor cu cârlig. Nu au putut fi identificate nici la Suseni, nici în altă parte. După formă, se pot încadra în Bronz D — Hallstatt A 1. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 296 și 297.

l. *Celt* (pl. 6/15).

Fără loc de descoperire. L = 107 mm, l tăiș = 43 mm, D = 30 x 24 mm, adâncime = 62 mm, G = 240 g. Bună, patina verde închisă. Celtul are corpul ornamentat cu nervuri verticale. Se poate încadra în Hallstatt A 1. Muz. Miercurea Ciuc, nr. 292. Împrumutat de la Sfântu Gheorghe.

20. *Pumnal* (?) (pl. 8/3).

Lelicieni, comuna Sâncrăieni. Bună, patina verde deschisă. L = 135 mm. Piesa este formată din două părți: una subțire cu vârful ascuțit, de forma unui străpungător, secțiunea pătrată și alta mai scurtă, cu secțiunea rectangulară (lama?). Analizând cele două părți, putem crede că piesa a avut o dublă funcționalitate: de pumnal și de străpungător. Nici una din părți nu pare să fi servit de mâner. Nu i-am găsit analogii. Se poate încadra, probabil, în Bronz D — Hallstatt A 1. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 3215.

21. *Lamă de sabie* (pl. 2/4).

Toplița Ciuc, orașul Miercurea Ciuc, punct necunoscut. Fragment, patină verde. Se poate încadra în Hallstatt A 1. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 371.

22. *Cuțit* (pl. 8/2).

Jigodin, orașul Miercurea Ciuc, punct "Pământul Morii". A apărut în anul 1986, în săpătura efectuată la cetatea dacică Jigodin I (S. VI, caroul 07, adâncimea 0,40 m). Piesa se află în stare foarte bună, are patina verde închisă. Este un cuțit cu limbă la mâner și gaură de nit. Ea provine din așezarea hallstattiană aflată sub cetatea dacică, de care a fost, de altfel, deranjată. Se încadrează la începutul primei vârste a fierului. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 4570. Pentru analogii, vezi M. Gumă, *ActaMN*, XVI, 1979, p. 481, pl. I/1; piesa a fost comunicată de P. Roman, V. Șoiom, C. Beldiman, *A XXI-a Sesiune Națională de Rapoarte*, Timișoara 1987.

23 a-d *Brățări* (pl. 8/4—7).

Tușnad Băi, "Dealul Cetății". În timpul cercetărilor arheologice efectuate pe cetatea hallstattiană au fost descoperite patru fragmente de brățări realizate din plăci cu secțiunea rectangulară și ornamentate cu patru benzi în relief și trei caneluri. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 300a, b, c, d. K. Horedt, *Befestigte siedlungen der Spätbronze und der Hallstattzeit in Mitteleuropa*, Bratislava, 1974, p. 210, fig 226 nr. 25, fig 311.

24. *Seceră cu buton* (pl. 6/5).

Crăciunești, jud. Mureș, punct necunoscut. L = 147 mm, l = 24 mm, G = 85 g. Bună, patina verde deschisă. Piesa face parte din tipul secerilor cu buton. Lama este despărțită de muchie printr-o nervură pronunțată. Se poate încadra în Hallstatt A 1. Muz. Cristuru Secuiesc, nr. inv. 0284. Pentru analogii, vezi M. Petrescu Dâmbovița, *op.cit.*, p. 270, pl. 196/8, — Șpălnaca II.

25. *Seceră cu limbă la mâner* (pl. 6/6).

Loc de descoperire necunoscut. L = 85 mm, l = 29 mm, G = 85 g. Fragment, patina verde închisă. Secera, cu limbă la mâner, este ornamentată pe marginea mânerului și a muchiei cu o bandă în relief alveolată. Partea dinspre vârf i-a fost ruptă din antichitate. Se poate încadra în Hallstatt A 1. Muz. Cristuru Secuiesc, nr. inv. 0286. Analogii, vezi la M. Petrescu Dâmbovița, *op. cit.*, pl. 197—198 — Șpălnaca II.

26. *Seceră* (pl. 6/7).

Loc necunoscut. L = 61 mm, l = 25 mm, G = 20 g. Fragment, o bucată de lamă fără patină. Provine, probabil, de la o seceră cu buton. Aparține, pare-se, epocii de început a primei vârste a fierului. Muz. Odorheiu Secuiesc, fără nr. inv.

IV. *Hallstatt A 2 — B*1. *Celt* (pl. 9/6).

Șimonești, punct necunoscut. L = 64 mm, l tăiș = 49 mm, G = 80 g. Fragment, partea de sus lipsește, iar patina i-a fost ștersă prin curățare. Partea existentă are formă trapezoidală. Se poate încadra în Hallstatt A2—B1. Muz. Odorheiu Secuiesc, nr. inv. II. 7485. Analogii, vezi la M. Petrescu-Dâmbovița, *op.cit.*, pl. 291/10 — Jupalnic.

2. *Celt* (pl. 9/2).

Nicoleşti, comuna Frumoasa, donație 1980, punct necunoscut. L = 85 mm, l tăiș = 48 mm, D = 20 x 19 mm, adâncime = 44 mm, G = 115 g. Bună, cu patina verde deschisă. Se poate încadra, credem, în Hallstatt A2—B1. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 3214. Analogii la M. Petrescu Dâmbovița, *op.cit.*, pl. 288/14 — Dezmir.

3. *Celt* (pl. 9/15).

Tomești (?) comuna Cârța, punct neprecizat. L = 118 mm, G = 270 g. Fragment, partea superioară a fost ruptă în vechime. Patina este verde închisă cu pete mai deschise. Piesa este ornamentată cu nervuri verticale. Se poate încadra în Hallstatt A2—B1. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 270. Analogii la M. Petrescu-Dâmbovița, *op.cit.*, pl. 309/8 — Josani.

4. *Celt* (pl. 9/1).

Loc de descoperire necunoscut. L = 82 mm, l tăiș = 53 mm, G = 90 g. Bună, cu patina verde închisă. Piesa este ornamentată cu nervuri verticale și orizontale. Se poate încadra în Hallstatt B. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 291. A făcut parte din Colecția Liceului romano — catolic. Analogii la M. Petrescu Dâmbovița, *op.cit.*, pl. 299/13—14 — Bădeni.

5. *Celt* (pl. 9/16).

Toplița Ciuc, orașul Miercurea Ciuc, punct necunoscut. Bună, patina verde închisă. L = 117 mm, l tăiș = 51 mm, D = 31 x 27 mm, adâncime = 74 mm, G = 340 g. Piesa este ornamentată cu trei nervuri orizontale, dispuse sub manșon. În dreptul tortiței buza este ruptă. Se poate încadra în Hallstatt B. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 272. Analogii la M. Petrescu-Dâmbovița, *op.cit.*, pl. 298/9 — Bancu.

6. *Celt* (pl. 9/9).

Bancu, comuna Ciucsângeorgiu, loc necunoscut. L = 71 mm, G = 110 g. Bună, patina verde. Piesa este ornamentată cu patru nervuri orizontale. Ea face parte, probabil, din depozitul cunoscut deja și care se află, în bună parte, la Muzeul din Sfântu Gheorghe. Din același depozit, la Miercurea Ciuc, sunt amintite

două celturi. Nu am putut identifica decât unul. Se încadrează în Hallstatt B2. Muz. Miercurea Ciuc, nr. 2179. *ErdRep*, p. 58, nr. 44, amintește două celturi de la Bancu în colecția Gimnaziului; M. Petrescu-Dâmbovița, *op.cit.*, p. 126, pl. 298/6—11, pl. 299/1—10.

7. Celt (pl. 9/14).

Porumbenii Mari, comuna Mugeni, punct necunoscut. L = 131 mm, D = 37 x 31 mm, adâncime = 76 mm, G = 355 g. Bună, cu început de corodare a metalului. Celtul este ornamentat cu nervuri verticale, orientate unghiular cu vârful înspre tăiş. A fost încadrat în Hallstatt B1. Muz. Cristuru Secuiesc, nr. inv. 1704 sau 45. M. Petrescu-Dâmbovița, *op.cit.*, p. 133, pl. 314/15.

8.a—b. Celturi (pl. 9/11-12).

Loc necunoscut. L = 98 mm, 83 mm, D = 31 x 25 mm, 30 x 27 mm, adâncime = 61 mm, 54 mm, G = 205 g, 180 g. Bune. Cele două celturi sunt ornamentate cu nervuri verticale, ce urmează linii curbe sau unghiulare. Posibil, să provină tot de la Porumbenii Mari. Se pot încadra în Hallstatt B2.

9. Celt (pl. 9/13).

Șoimușu Mic, comuna Săcel, punct necunoscut. L = 76 mm, l tăiş = 41 mm, D = 28 x 22 mm, G = 150 g. Bună, patina verde-albăstruie. Nu este ornamentat. Se poate încadra în Hallstatt B2. Muz. Cristuru Secuiesc, nr. inv. T. 552. Analogii la M. Petrescu-Dâmbovița, *op.cit.*, pl. 298/6—Bancu.

10. Celt (pl. 9/7).

Loc necunoscut. L = 72 mm, l tăiş = 43 mm, D = 21 x 25 mm, adâncime = 43 mm, G = 120 g. Bună, patina verde-albăstruie. Posibil, să provină tot de la Șoimușu Mic. Se încadrează cronologic la fel ca piesa anterioară. Muz. Cristuru Secuiesc, nr. inv. T. 1270. Pentru analogii, *ibidem*.

11. Celt (pl. 9/8).

Loc de descoperire necunoscut. L = 69 mm, D = 23 x 23 mm, G = 100 g. Bună, fără patină. Tortița i-a fost ruptă, probabil, din vechime. Este ornamentat cu trei nervuri orizontale. se încadrează în Hallstatt B2. Muz. Odorheiu Secuiesc, nr. inv. II. 2805.

12.a—b. Celturi (pl. 9/5,10).

Loc necunoscut. Două celturi, unul întreg și altul fragmentar. L = 101 mm, 63 mm, l tăiş = 50 mm, 55 mm, D = 33 x 25 mm, adâncime = 57 mm, G = 255 g, 140 g. Patina le-a fost înlăturată prin curățare. Nu sunt ornamentate. Se pot încadra în Hallstatt B2. Muz. Odorheiu Secuiesc, fără nr. inv.

13. Celt (pl. 7/2).

Loc necunoscut. L = 97 mm, l tăiş = 48 mm, D = 30 x 26 mm, G = 230 g. Bună, cu patina verde închisă. Se poate încadra tot în Hallstatt B1—2. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 2180. (Probabil, de la Târgu Mureș).

14. *Lamă de sabie* (probabil cu cupă la mâner) (pl. 2/5).

Loc necunoscut. L = 65 mm, l = 31 mm, G = 60 g. Fragment, bine păstrat. Sabia a avut secțiunea rombică și a fost ornamentată, pe ambele părți, cu motive din puncte incizate. Ca formă, se aseamănă cu cea de la Cornești, localizată de M. Petrescu-Dâmbovița în Muzeul din Odorheiu Secuiesc (*op.cit.*, pl 306/16), dar aceasta din urmă nu este ornamentată. Pentru că altă piesă nu am găsit în această colecție, credem că este fie o altă piesă, fie o eroare de desen la cea deja publicată. Se încadrează, probabil, în Hallstatt B1. Muz. Odorheiu Secuiesc, fără nr. de inv.

15. Celt (pl. 9/4).

Merești, "Dâmbul Pipașilor". Piesa are tortița și o parte din buză rupte. Este de mici dimensiuni și nu are ornamente. A apărut în săpăturile din 1988, pe terasa nr. II, la 0,40 m adâncime. Alte materiale contemporane nu au fost descoperi-

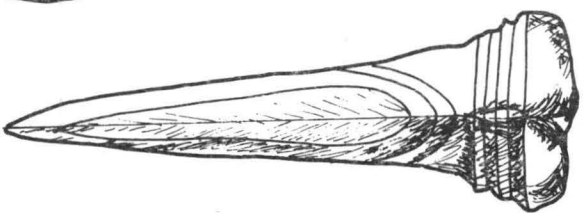
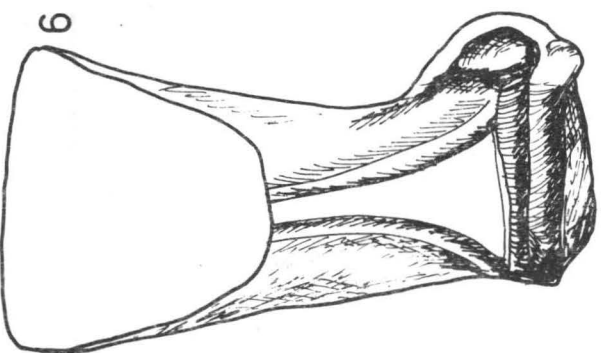
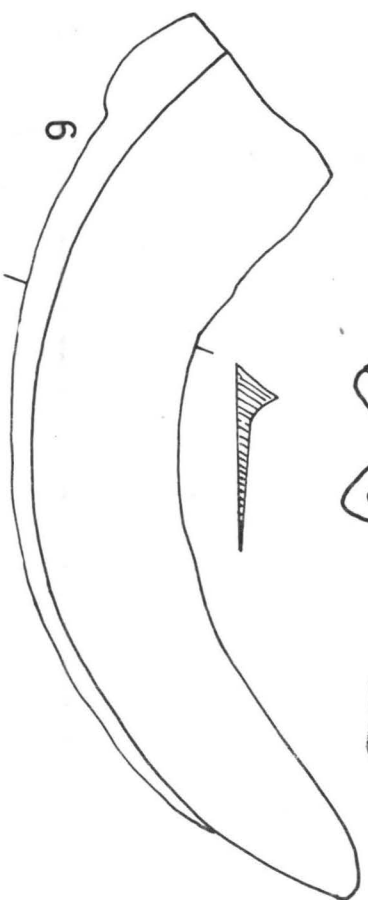
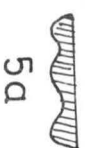
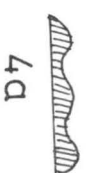
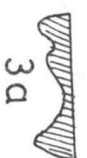
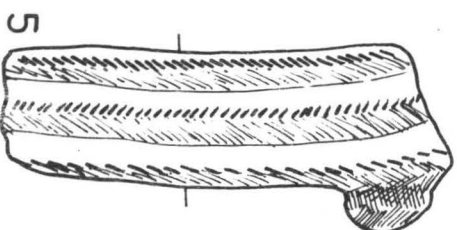
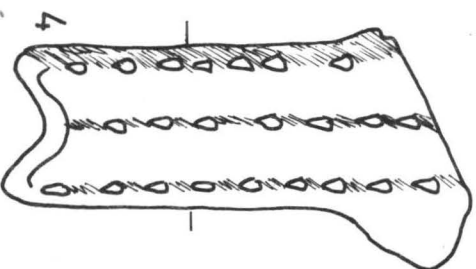
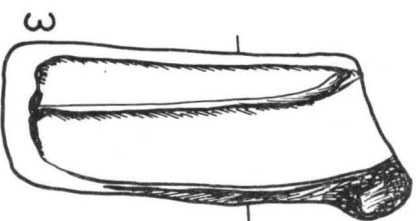
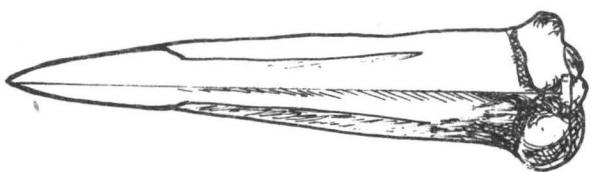
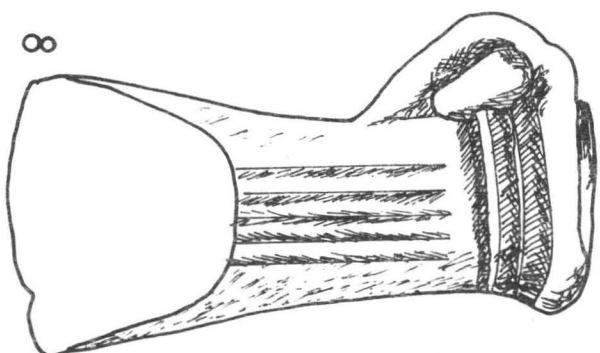
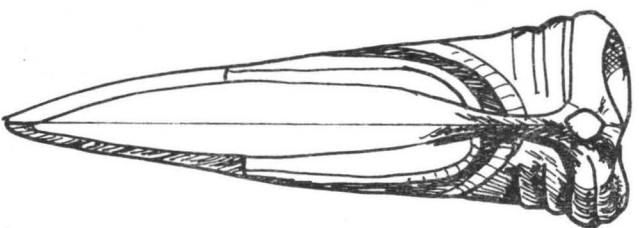
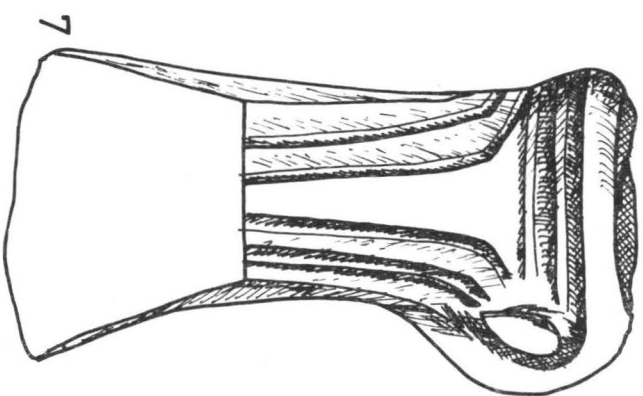
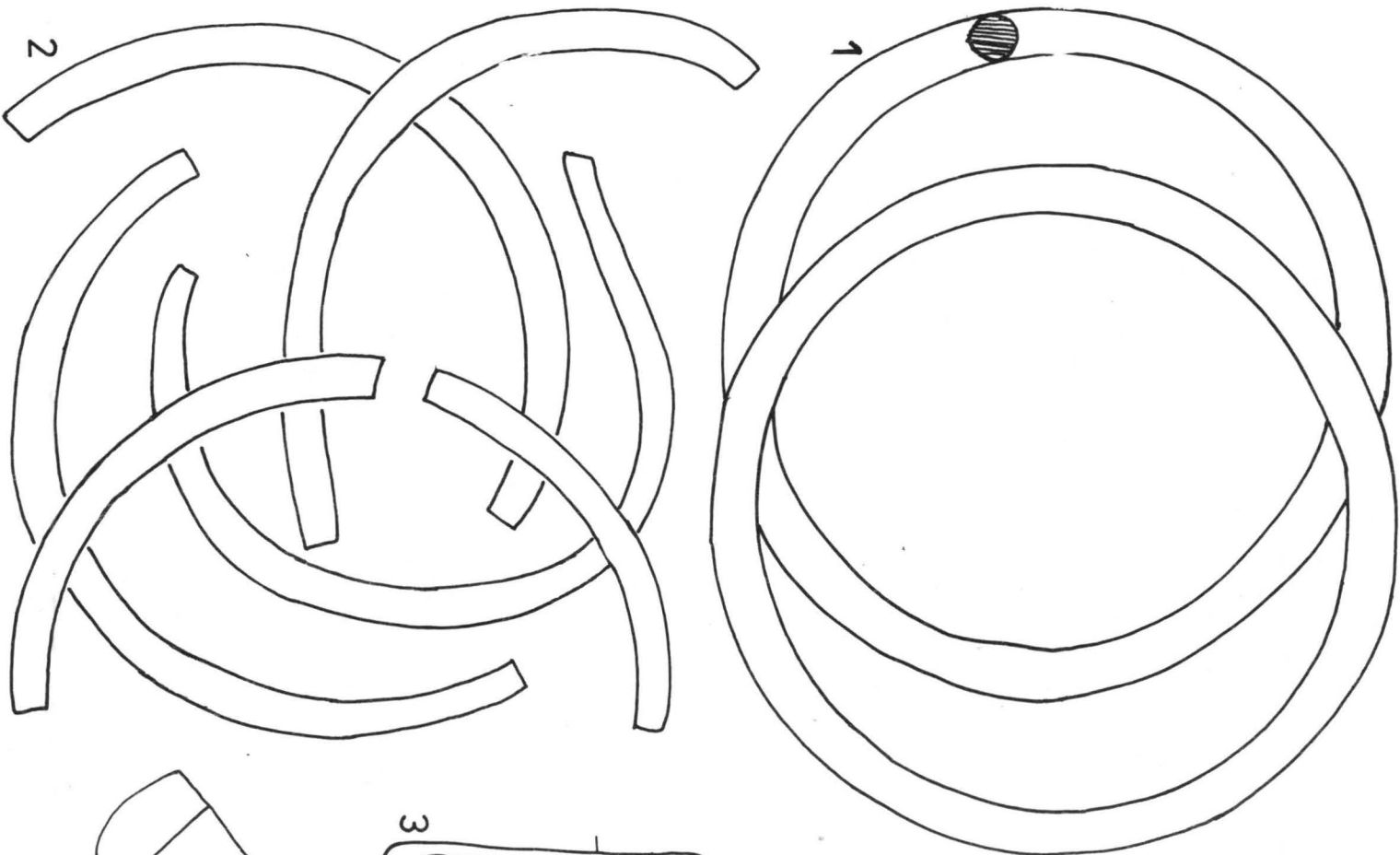
te până acum. Se încadrează, probabil, în Hallstatt B 3. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 5248.

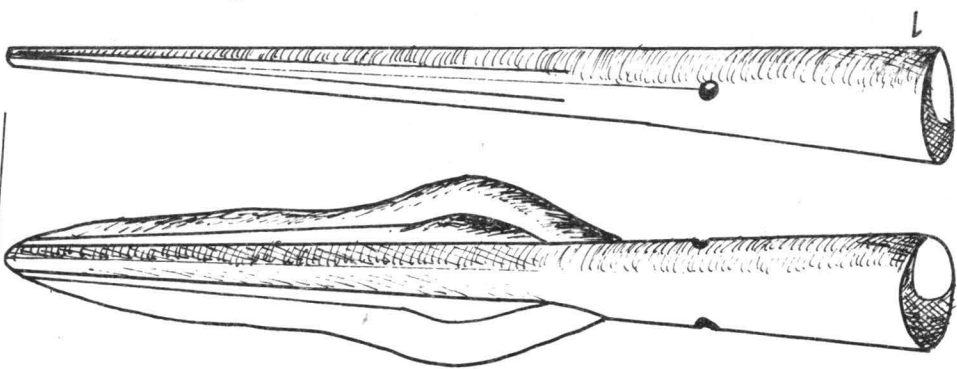
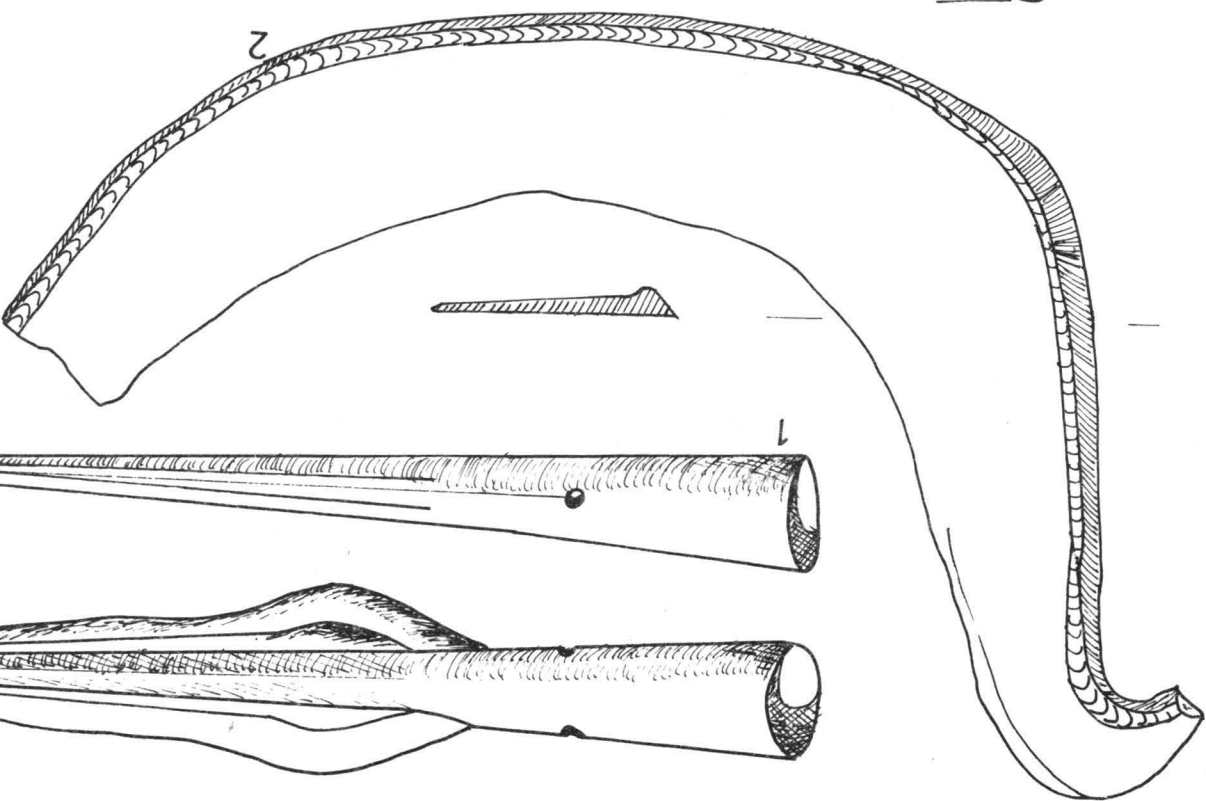
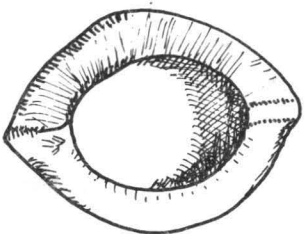
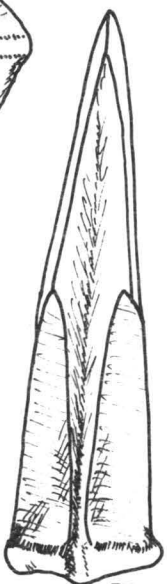
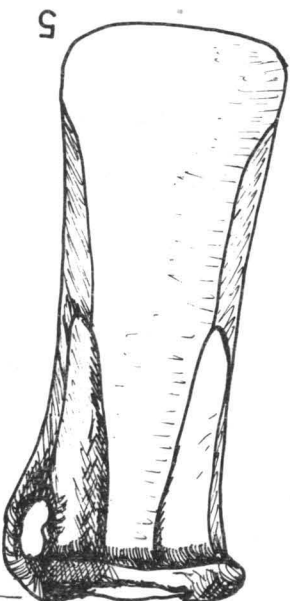
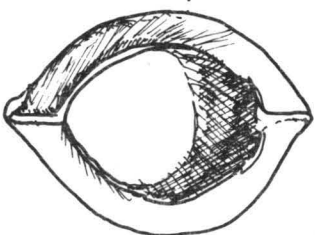
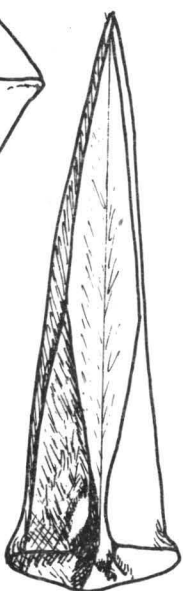
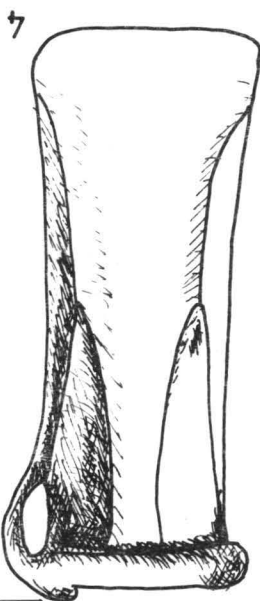
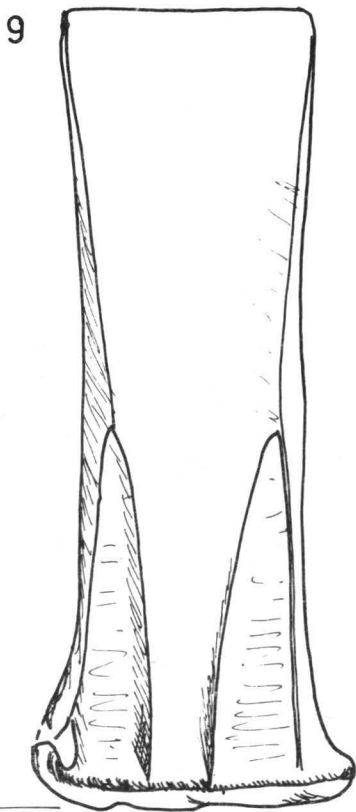
16. *Pumna*²² (pl. 1/1).

Cașinul Nou, punctul "Vasod", 1970, descoperitor Borbáth Miklós. Bună, patina verde închisă. Piesa este un unicat, neavând analogii printre descoperirile din Transilvania și nici din restul țării. Tipologic (lama cu secțiunea în trepte și mânerul de formă ovală, cu secțiunea lenticulară) pumnalul ar putea fi încadrat printre cele așa-numite de tip Peschiera. Lama, inclusiv tăieturile laterale de sub gardă, este apropiată de exemplarul prezentat de R. Peroni pentru tipul Verona (R. Peroni, *Zur Gruppierung mitteleuropäischer Griffungendolche der Bronzezeit, Badische Fundberichte*, 20, 1956, pl. 1/13). Acesta, la rândul său, este asemănat cu tipul Bertarina (R. Peroni, *op.cit.*, pl. 1/2—3), datorită amintitelor tăieturi (la acestea din urmă ele fiind mai puțin accentuate). Limba mânerului, din tipul Verona, este realizată însă altfel, iar repartiția găurilor de nit este diferită. Forma limbii, dacă luăm în considerare tot tipologia lui R. Peroni, ar fi întrucâtva asemănătoare cu a tipului Donawitz (idem, *op.cit.*, pl. 1/9), care posedă însă o singură gaură de nit. Aranjarea pe verticală a trei găuri de nit se regăsește la un număr mare de exemplare (vezi A. Mozsolics, *Some Remarks on "Peschiera" Bronzes in Hungary. The European Community in Later Prehistory, Studies in Honour of C.F.C. Hawkes*, London, 1971, p. 57—76, fig. 4—5; M. Petrescu-Dâmbovița, *op.cit.*, pl. 241—Uioara de Sus; Al. Vulpe, *PZ*, 52, 1977, pl. 26 b/2). De asemenea, pentru secțiunea în trepte a lamei pumnalului, se poate lua în considerare fragmentul de sabie de la Gad, comuna Ciacova, jud. Timiș (M. Petrescu Dâmbovița, *op.cit.*, pl. 144/12). Cronologic, piesa se poate încadra în Bronz D — Hallstatt A1. Muz. Miercurea Ciuc, nr. inv. 2553.

Piese prezentate mai sus, sunt doar o parte a descoperirilor de pe teritoriul județului Harghita, și anume, cele aflate în colecțiile muzeelor locale. Celelalte, și nu puține la număr, se află în diferite muzee din țară sau străinătate. Sperăm că un studiu viitor să prezinte repertoriul complet al tuturor descoperirilor de cupru și bronz din această parte a țării.

VIORICA CRIȘAN

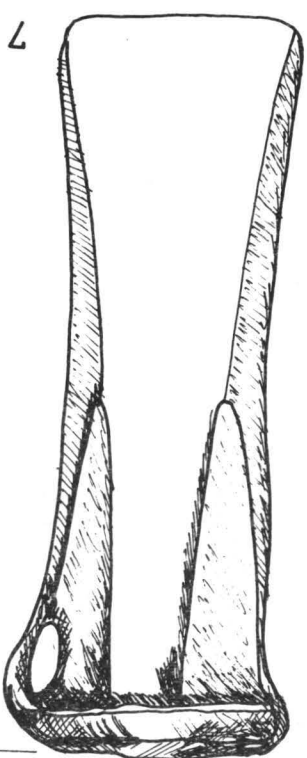

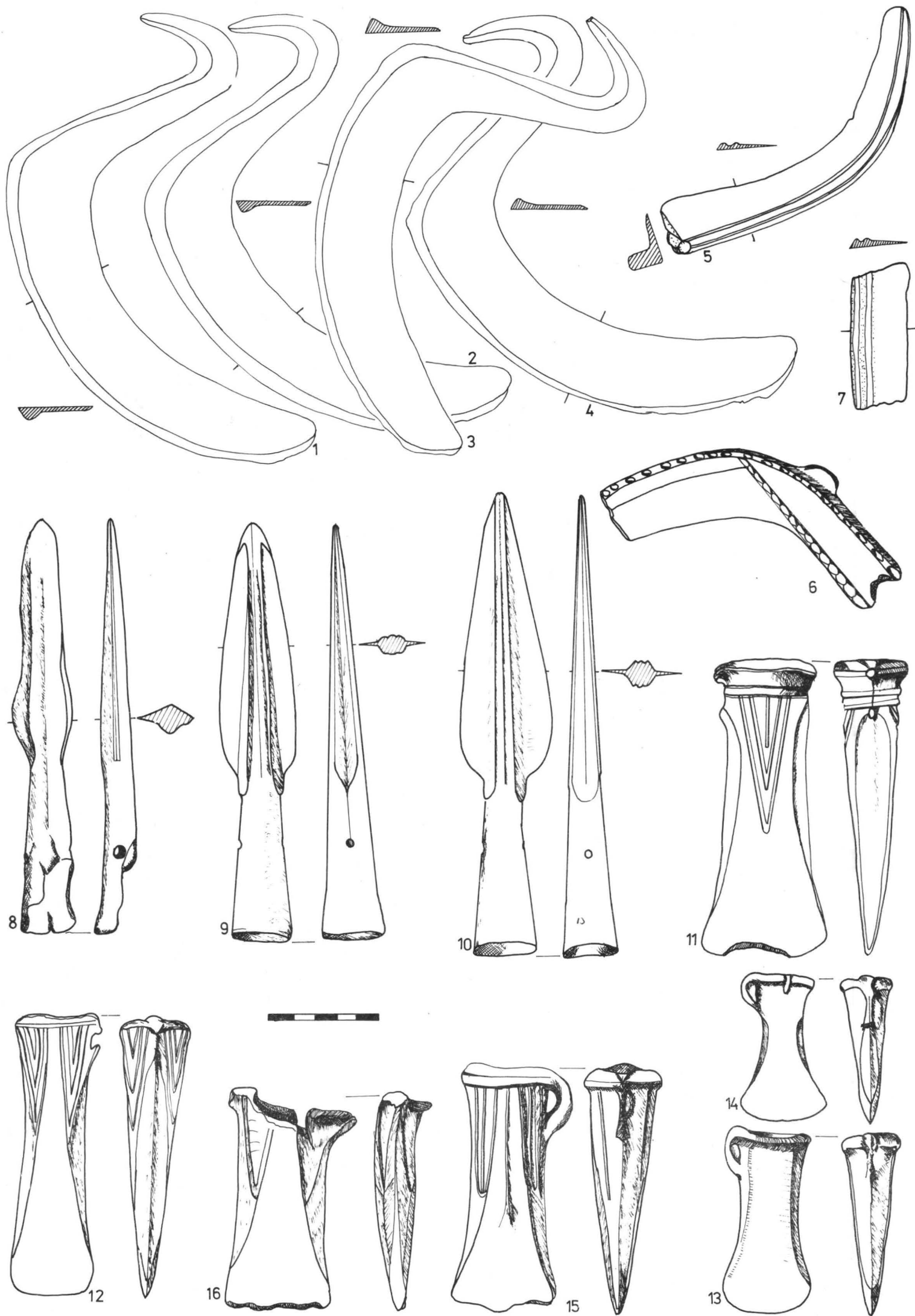

3

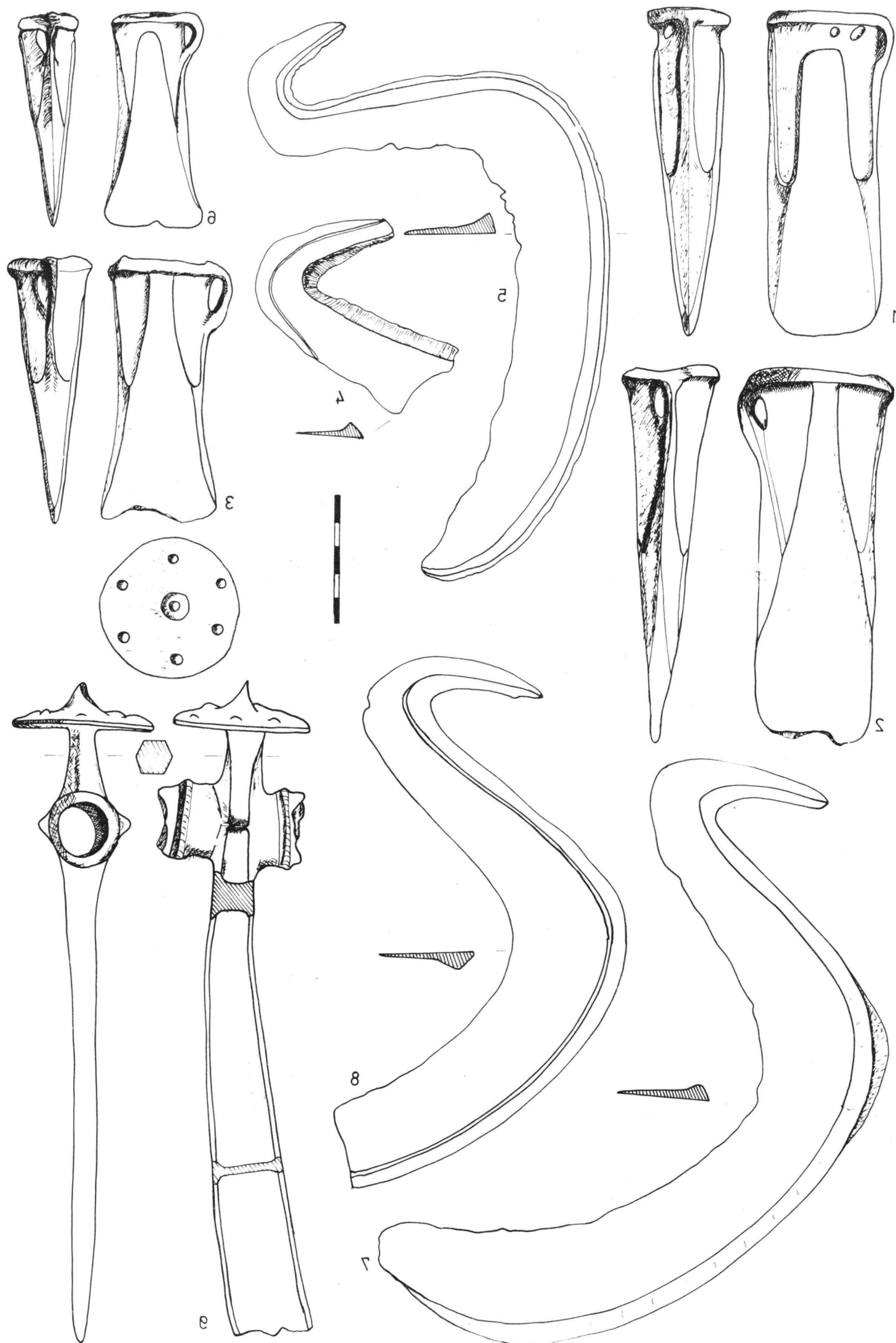

7

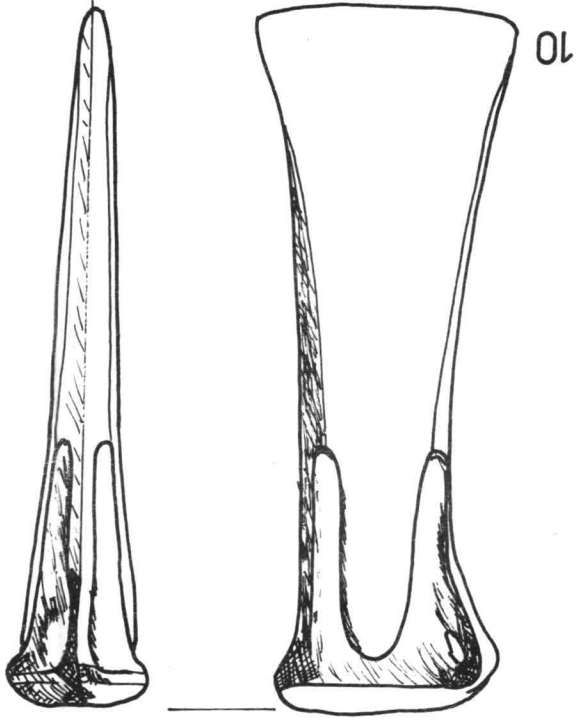
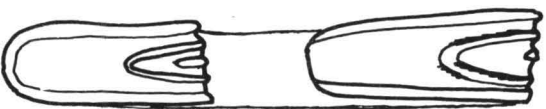
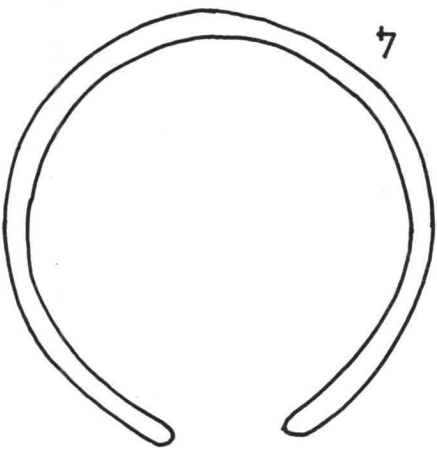
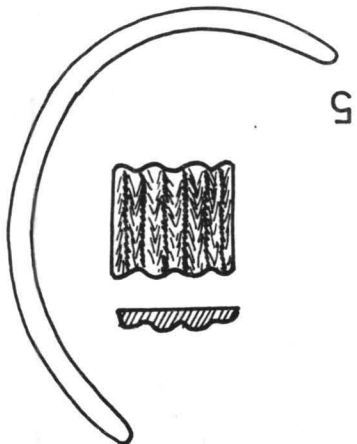
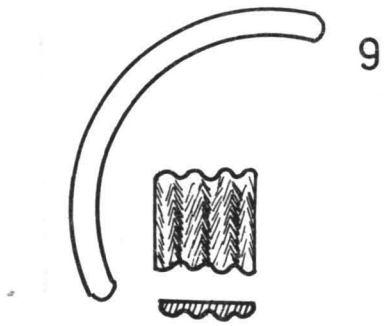
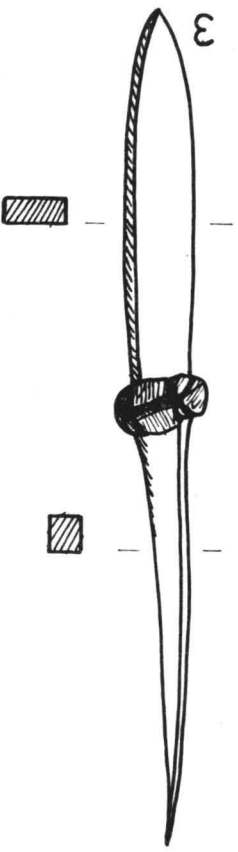
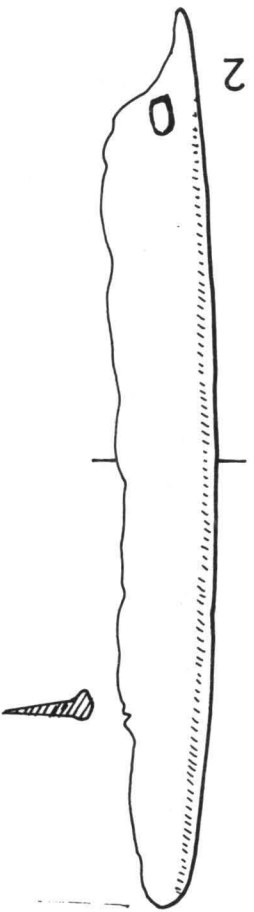
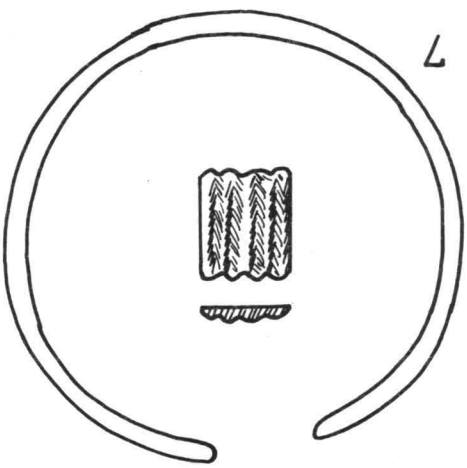
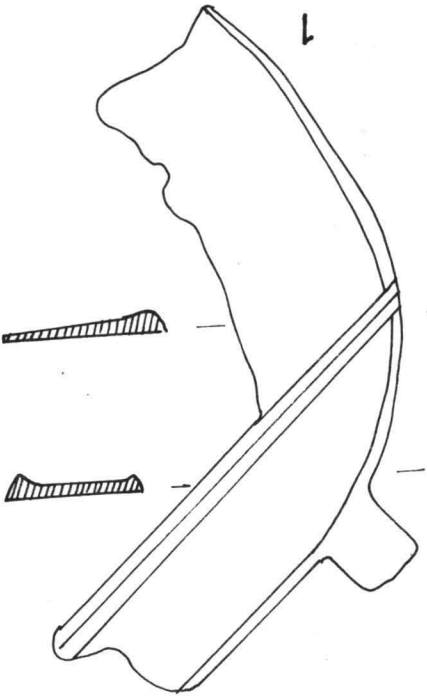
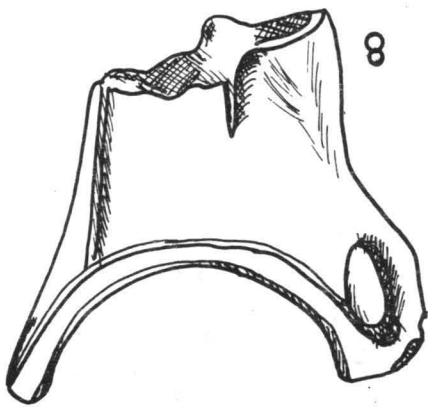
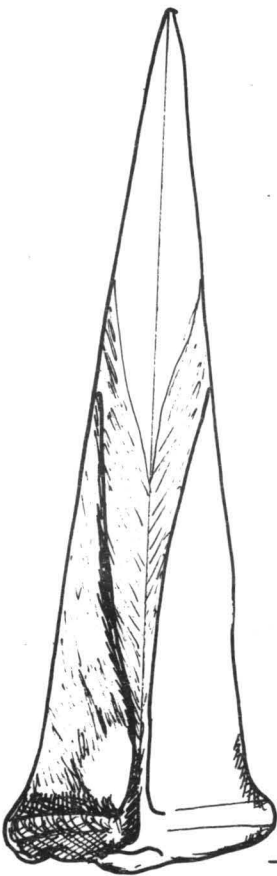
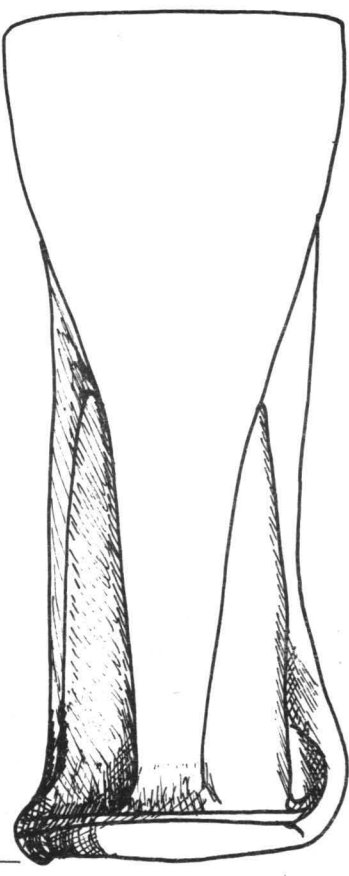

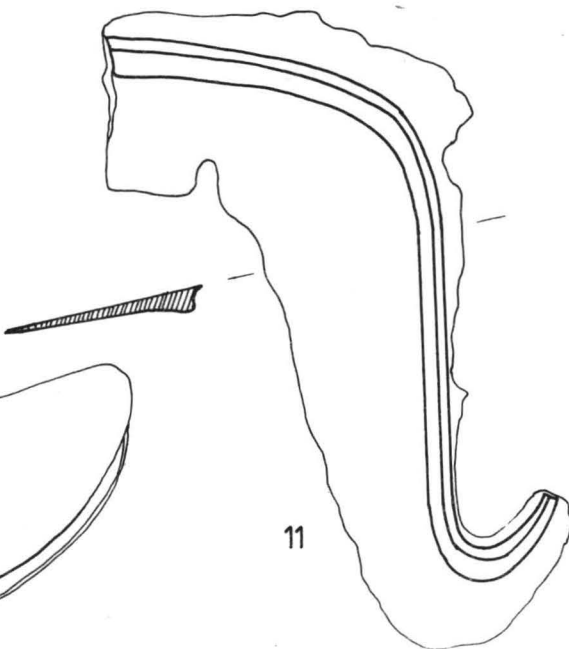
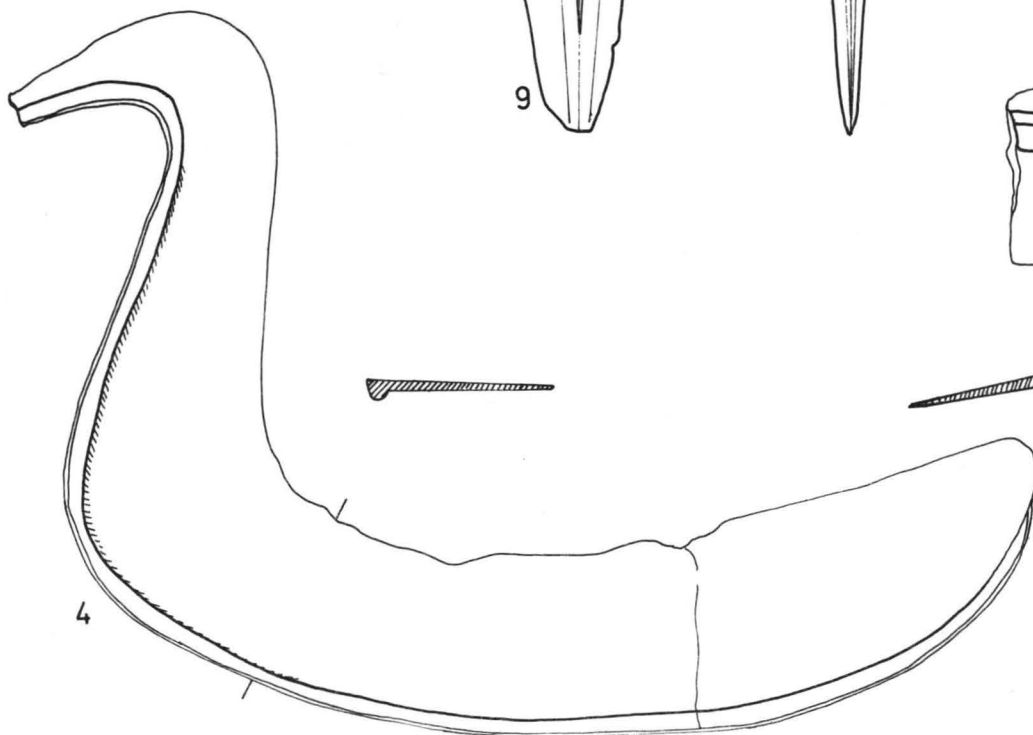
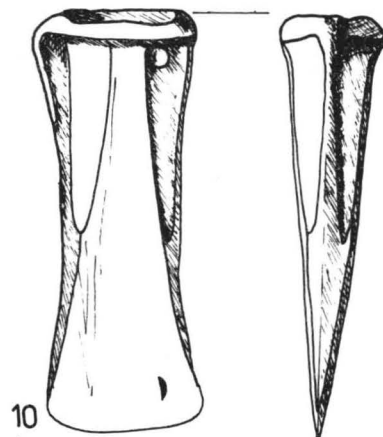
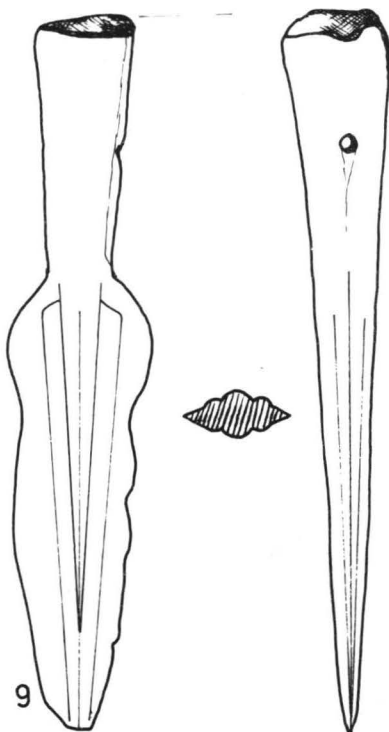
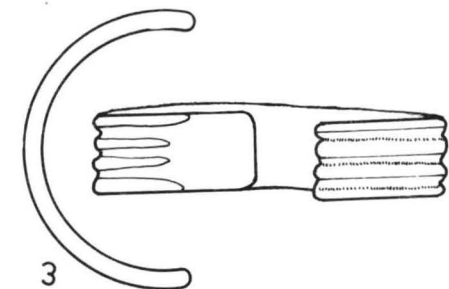
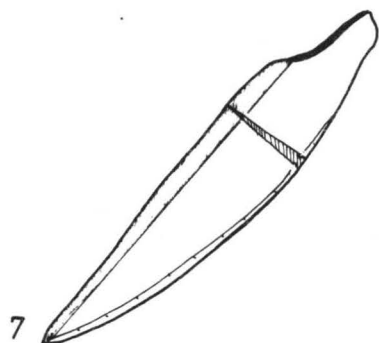
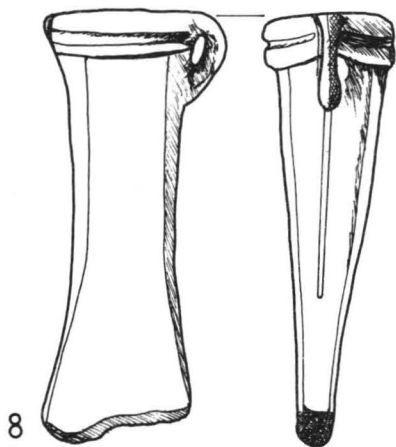
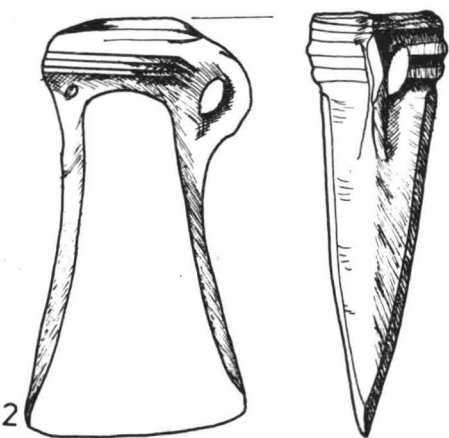
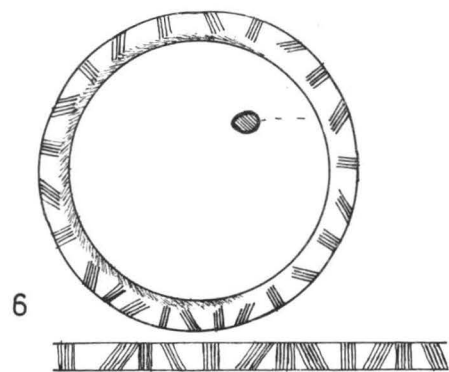
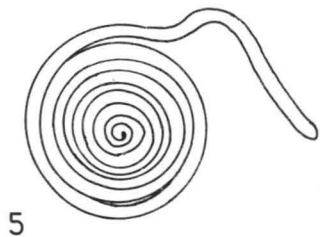
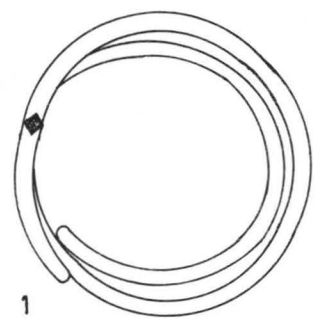
PL. VI. — 1—4. Luduș. 5. Crăciunești. 6—7, 13—15. Loc necunoscut. 8. Tulgheș. 9. Merești. 10. Inlăceni. 11. Jacod.
16. Satu Mare.

PL. V.—1. Șimonești. 2—3. Firtușu. 4,6,9. Loc necunoscut. 5. Ciucsângeorgiu. 7. Mujna. 8. Sântimbru.

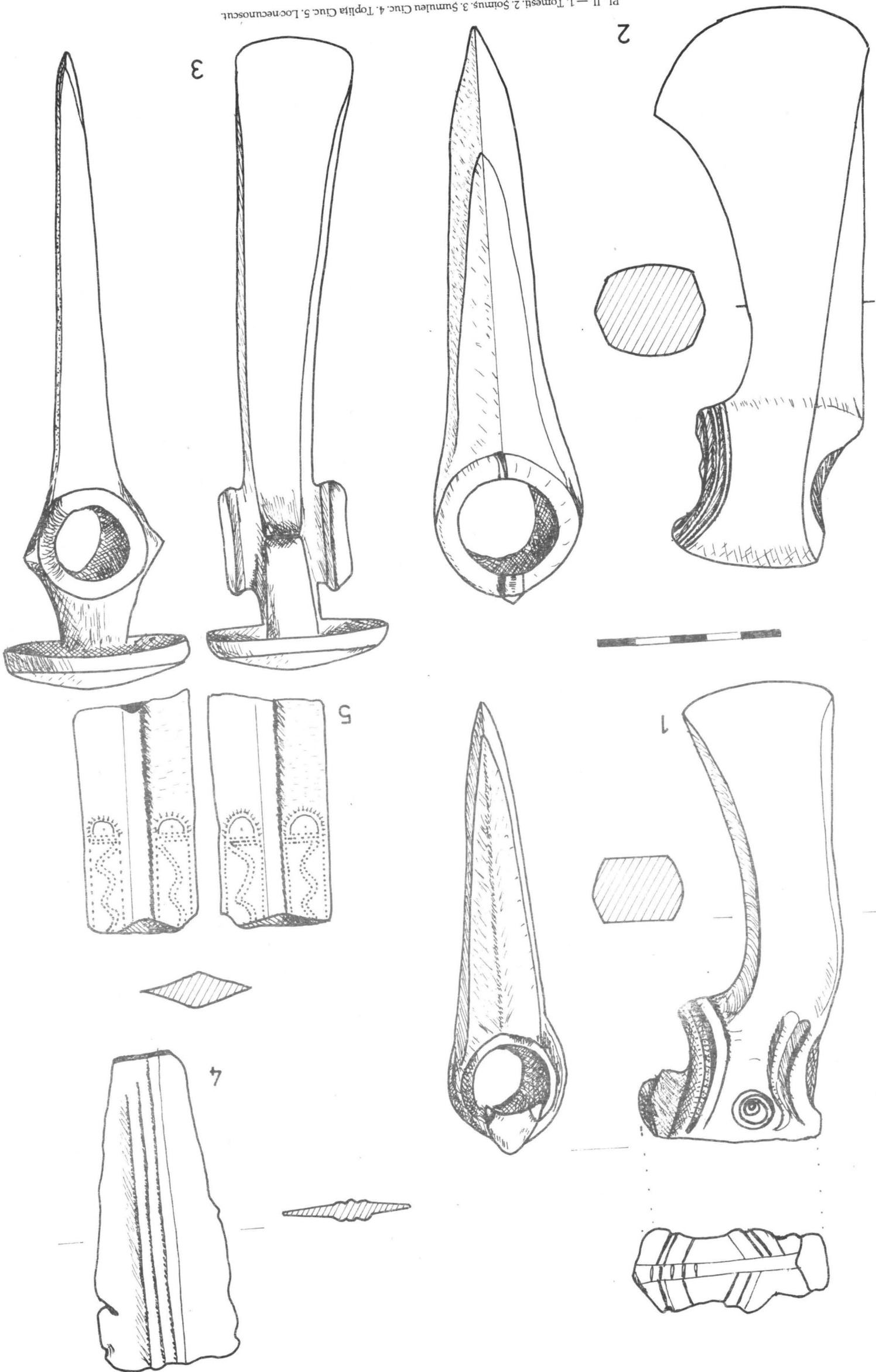

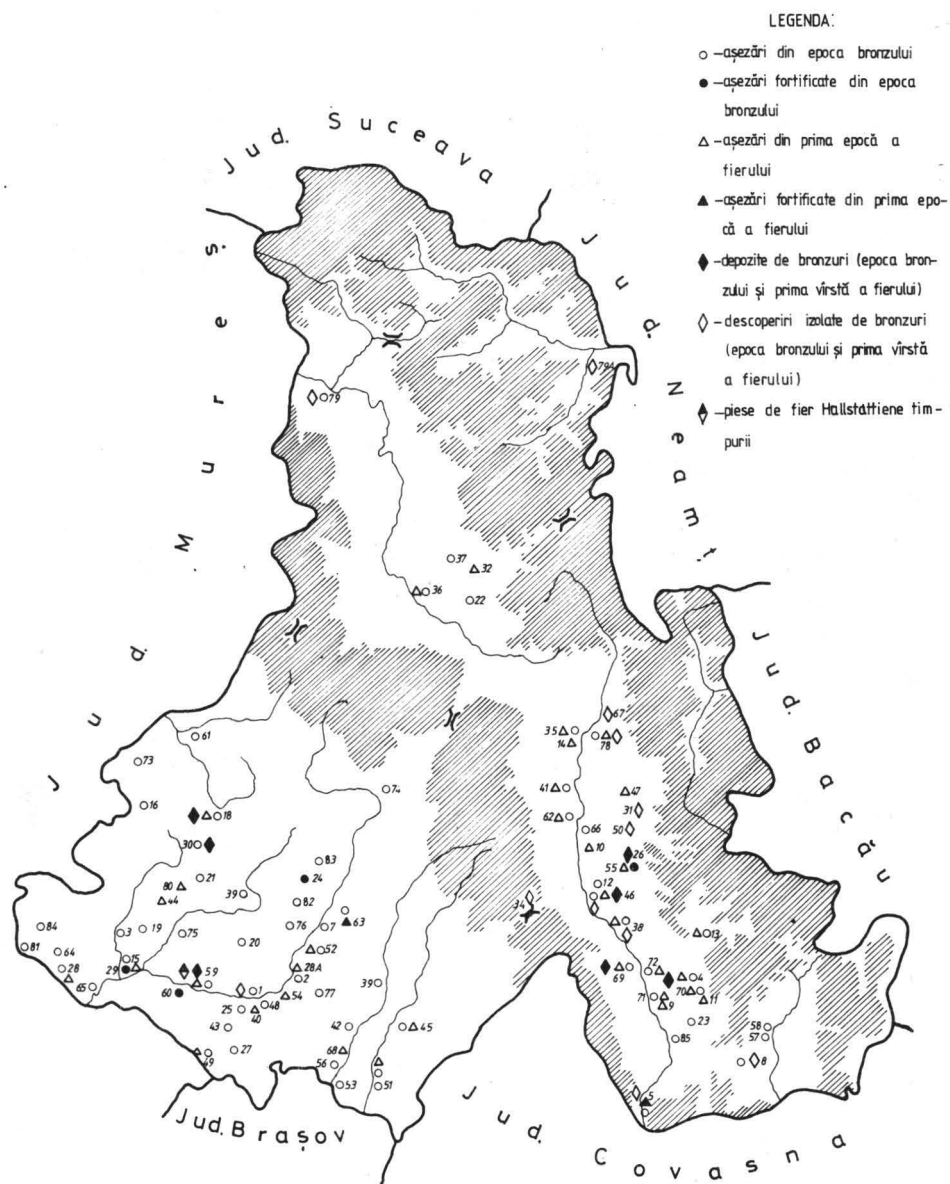

PL. IX. — 1,5,7,8, 10—12, 15—16. Loc necunoscut. 2. Nicolești. 3. Zagon. 4. Merești. 6. Șimonești. 9. Bancu. 13. Șoi-
mușu Mic. 14. Porumbenii Mari.

Pl. X. — Harta județului Harghita cu descoperiri din epoca bronzului și prima vîrstă a fierului: 1. Aluniș. 2. Arvățeni. 3. Avrămești. 4. Bancu. 5. Băile Tușnad. 6. Bălan. 7. Brădești. 8. Casinu Nou. 9. Cetățuia. 10. Ciceu. 11. Ciucani. 12. Ciubotenii. 13. Ciucsângeorgiu. 14. Cârța. 15. Cristuru Secuiesc. 16. Cușmed. 17. Crăciunel. 18. Corund. 19. Chedia Mică. 20. Cireșeni. 21. Cehețel. 22. Chileni. 23. Cozmeni. 24. Dealu. 25. Dejuțiu. 26. Delnița. 27. Dârjiu. 28. Eliseni. 28 A. Feliceni. 29. Filiaș. 30. Firtușu. 31. Frumoasa. 32. Gheorgheni. 33. Ghipeș. 34. Harghita Băi. 35. Ineu. 36. Joseni. 37. Lăzarea. 38. Lelice-ni. 39. Lupeni. 40. Lutija. 41. Mădăraș. 42. Mărtiniș. 43. Mărtișeni. 44. Medișoru Mare. 45. Merești. 46. Miercurea Ciuc. 47. Mihăileni. 48. Mugeni. 49. Muja. 50. Nicolaești. 51. Odand. 52. Odorheiu Secuiesc. 53. Orășeni. 54. Oțeni. 55. Păuleni-Ciuc. 56. Petreni. 57. Plăieșii de Jos. 58. Plăieșii de Sus. 59. Porumbenii Mari. 60. Porumbenii Mici. 61. Praid. 62. Racu. 63. Satu Mare. 64. Săcel. 65. Secuieni. 66. Siculeni. 67. Săndominic. 68. Sănpaul. 69. Săncrăieni. 70. Sănmartin. 71. Sănsimion. 72. Sântimbru. 73. Șiclod. 74. Șicasău. 75. Simonești. 76. Tămașu. 77. Teleac. 78. Tomești. 79. Toplița. 79 A. Tulgheș. 80. Turdeni. 81. Uilac. 82. Ulcani. 83. Valea Rotundă. 84. Vidacut. 85. Vrabia.

COPPER AND BRONZE OBJECTS IN THE COLLECTIONS OF THE MUSEUMS FROM HARGHITA DISTRICT

(Summary)

The work presents copper and bronze objects from the following Museums Miercurea Ciuc, Gheorghieni, Odorheiu Secuiesc and Cristuru Secuiesc, all of them in Harghita district.

A part of these objects were published, others are unpublished. Our informations concerning the place and archaeological features of them are very concise. Some of them proceed from the collections of the Museums Sfântu-Gheorghe, Brașov or Târgu Mureș (they were lended many years ago), others were part of ancient collections which did not even mention the place of the discovery.

The objects being both of copper and bronze can be dated in a very large period of time, beginning from the eneolithic (excavations from Merești, Bancu, Sândominic, Tomesti, Mugeni etc.) until the late phases of the Hallstatt period (see, the discoveries from Porumbenii Mari, Delnița, Merești etc.).

The most beautiful and uncommon of the unpublished pieces is the *dagger* from Casinu Nou, a piece which it is unique of its kind and it can enclosed in the Peschiera type.

The great number of copper and bronze objects discovered in Harghita district is in unison with the number of settlements and they together, proove an intense and prosperous inhabitation of the Eastern area of Transylvania in prehistorical time. We today know that the minerals from Bălan were exploited from ancient time, accordingly to the analysis on the copper objects.